

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Väna vokalissor och menlösa män
- Kvinnligt och manligt i svenska musikrecensioner

Alf-Tore Tyft

Språkvetenskapligt självständigt arbete, LSV410 15 hp

Svenska språket

HT 2014

Handledare: Karin Helgesson

Sammandrag

Den här uppsatsen undersöker hur samhällets genusideal påverkar språket i svenska musikrecensioner genom att analysera kritikernas bruk av verb, adjektiv, adverb och invektiv och vilka skillnader i förhållningssätt journalisterna har gentemot kvinnliga och manliga musiker.

Uppsatsen identifierar även ett antal maskulinitetsideal som återfinns i musikvärlden.

Nyckelord: genusideal, musikrecensioner, maskulinitet, invektiv

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte och frågeställningar.....	1
1.2. Bakgrund.....	2
1.3. Teori.....	3
1.3.1. Svahns invektivkategorier.....	3
1.3.2. Ordklassanalys och bildspråksdifferentiering.....	6
1.3.3. Connells maskulinitetsteori.....	7
1.4. Metod.....	8
1.5. Material.....	8
2. Resultat.....	11
2.1. Manliga artister.....	11
2.2. Kvinnliga artister.....	19
3. Diskussion.....	26
4. Sammanfattning.....	28
5. Käll- och litteraturförteckning.....	30

1. Inledning

”Även i språket ligger könsindoktrineringens styrka mycket mera i det implicita än det direkt utsagda. Det senare kan de flesta genomsåda nu för tiden. [---] Viktigare är att granska de skilda språkliga traditioner som outtalat gäller för behandlingen av män och kvinnor.” (Dahlerup 2001:21) – Så skriver språkvetaren Pil Dahlerup i en artikel från 2001. Enligt henne skall alltså genusmedvetenheten i samhället förbättrats och allt fler bli kritiska gentemot uppenbart sexistiska tillmälen och beskrivningar. I Dahlerups undersökning använder hon sig av litteraturkritikers skillnad i språk när de vet om en lyriker är kvinnlig eller manlig (Dahlerup 2001:26-28). Bland annat visar Dahlerup på att kvinnliga diktare ofta benämns med naturalistiska beskrivningar och med passiviserande adjektiv medan män snarare framstår som aktiva och högmedvetna (Dahlerup 2001:26).

Även inom musikvärlden kan sexism förekomma på mer eller mindre uppenbara sätt. Det kan handla om allt från nedlåtande kommentarer i gitarraffären till uppenbart sexistiska vinklingar i reportage om väletablerade och talangfulla musiker. Leonard beskriver exempelvis i ett avsnitt om den brittiska rockartisten PJ Harvey att kvinnliga musiker som visar uppenbar självdestruktivitet beskrivs som svaga medan samma attribut hos en man ofta ses som spännande och hjältemodigt (Leonard 2007:75).

Den här uppsatsen undersöker om och på vilka sätt kritiker upprätthåller de sociala genusnormerna i svenska musikrecensioner.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här undersökningen är att undersöka hur socialt konstruerade genusnormer mer eller mindre subtilt kan upprätthållas i den svenska musikjournalistiken och vad den säger om rådande kvinnosyn och manlighetsideal inom musikbranschen.

För att uppsatsens syfte skall uppfyllas utgår undersökningen från följande frågeställningar:

- Hur omskrivs kvinnliga och manliga artister i svensk musikpress?
- Hur kan sociala genusnormer påverka språket i svenska musikrecensioner?
- Vilka genusbundna ideal/antiideal återfinns i svenska musikrecensioner och hur förhåller de sig gentemot samhället i övrigt?

1.2. Bakgrund

Inom såväl litteratur- som språkforskning har den genusvetenskapliga diskursen fått en relativt stabil ställning. Forskare som Judith Butler och Robert/Raewyn Connell¹ är inom fältet framträdande och refereras flitigt av andra teoretiker. Kraftigt förenklat går genusteorin ut på att det råder skillnad mellan biologiskt *kön* och socialt konstruerat *genus*. Det biologiska könet är de otvivelaktiga genetiska skillnaderna mellan kvinnor och män. Genus är istället resultatet av de förväntningar och krav som vilar på såväl kvinnor som män (Edlund m.fl. 2007: 28-29). Att män skall vara promiskuösa och tappra medan kvinnor skall vara vårdande och höviska är klassiska exempel på könsroller som inte är biologiskt betingade, utan socialt konstruerade.

Förutom skillnader mellan kvinnor och män, finner vi även Connells *maskulinitets-teori*. Den går kort beskrivet ut på att det finns ett flertal olika *maskulinitetsnivåer*: *hegemonisk maskulinitet*, *understödjande maskulinitet* och *underordnad maskulinitet*. Utöver dessa finns även en *marginaliserad maskulinitet* (Connell 1995:). Det finns utförlig forskning kring sambandet mellan språkuppbyggnad och genuskonstruktioner, varav vissa är mer uppenbara än andra. Talbot nämner som exempel att kvinnor i det anglosaxiska samhället i stor mån benämns ”fröken” (miss) eller ”fru” (mrs) beroende på civilstatus eftersom deras tillgänglighet skall vara mer uppenbar än den är för män som alltid, oavsett civilstatus, kallats för ”herr” (mr)

¹ Robert är Raewyns Connells dopnamn, men efter en könskorrigering antog hon tilltalsnamnet Raewyn.

(Talbot 2010:15).

I dagens läge läggs det mer tid att forska om litteratur än om populärmusik, vilket innebär att litteraturvetares språkbruk är mer studerat och dokumenterat. Med språkbruk menar jag ordval, stil, nyanseringar osv. Pil Dahlerup har exempelvis studerat skillnader mellan hur kvinnliga och manliga författare beskrivits i dansk litteraturkritik (Dahlerup 2010:21-28). Dahlerup hävdar att kvinnliga författare oftare passiviseras i recensionerna, om än omedvetet av kritiker genom ett överrepresenterat användande av adjektiv och att kvinnliga författarskap framställs som en naturkraft snarare än ett aktivt och medvetet skapande (Dahlerup 2010:28).

Maskulinitetsforskning ligger ännu i sin linda, så några sociolingvistiska undersökningar inom den manliga genusedkursen har jag därför inte stött på (Forslid 2006:7). Av den anledningen kommer jag även analysera vilka språkliga drag som bidrar till att befästa manlighet inom musikjournalistiken. Att typiskt manliga stereotypier dominerar är en anledning till att kvinnor fortfarande är marginaliserade.

1.3. Teori

För att den här undersökningen ska bli så bred och tillförlitlig som möjligt är det huvudsakligen tre forskares teorier som samspelar. Litteraturvetaren Pil Dahlerup, språkvetaren Margareta Svahn och genusforskaren R.W. Connell. Tillsammans ger de en god förståelse för vad våra mer eller mindre medvetna språkhandlingar säger om samhällets normer och musikvärldens ideal och antiideal.

1.3.1. Svahns invektivförteckning

Margareta Svahn har utformat en förhållandevis lång och utförlig lista över moderna skällsord som enligt hennes själv är genusbetingade. Genom enkätundersökningar har hon tagit del av moderna uppfattningar av vilka mer eller mindre konventionella invektiv som används för att smäda kvinnor och män. Svahn anser att språket tillhör språkbrukarna, och låter därför undersökningsdeltagarnas egna uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt vara gällande (Svahn 1999:110f).

Vad gäller genuskonstruktioner hänvisar Svahn främst till Carin Holmbergs *Det kallas kärlek* (1995), Nina Björks *Under det rosa täcket* (1996) och Daniel Ekmans *En mans bok. Om manlig identitet – teorier, ideal, verklighet* (1995) (Svahn 1999:112). Det är alltså inte Svahn som kommit fram till vilka generella genusnormer som gäller i samhället. Hon har istället förlitat sig på andras forskning och applicerar sin egen i samma kontext. Svahn hävdar att de invektiv som finns i våra språk tydligt illustrerar vilka kulturella normer som språkbrukare mer eller mindre medvetet blivit förtrogna med (Svahn 1999:10-14).

Invektivkategorierna för kvinnor i *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen* är *sexuellt tillgänglig* och *sexuellt otillgänglig*. Dessa två kategorier kan tyckas vara paradoxala men ringar i själva fallet in den snäva väg en kvinna måste välja för att bli accepterad i samhället. En allt för promiskuös kvinna är uppseendeväckande, och en sexuellt otillgänglig kvinna ådrar sig manlig, heterosexuell ilska (Svahn 1999:121).

Ett annat motsatspar som enligt Svahn gäller är kategorierna *snygg* och *ful*. Att vara snygg är i sig ingenting negativt enligt Svahn, men det finns ord som likväl används som kränkande tillmäle. Att vara ett s.k. *bombnedslag* eller *tiotaggare* räknas enligt Svahn som pejorativt (Svahn 1999:124). Att det finns ord som anspelar på brist på skönhet är måhända inte lika remarkabelt. Ett vackert yttre är ett klassiskt kvinnligt ideal (Svahn 1999:125).

Även utseendeattributen *tjock* och *smal* är kategorier som anspelar på kvinnliga antiideal. Att vara tjock anses vara oattraktivt samtidigt som en allt för smal kropp anses vara okvinnlig. Återigen är det alltså en medelväg som är idealet (Svahn 1999:128).

Utöver de ytliga attributen som har med sexualitet eller utseende att göra listar Svahn även kategorierna *pådrivande/arg*, *dum* och *skvallrar*. Kategorierna är självförklarande, men då *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen* skrevs 1999 kan det vara aktuellt att ifrågasätta huruvida det till synes neutrala ordet *feminist* som tillhör kategorin *arg/pådrivande* kan sägas vara pejorativt. Naturligtvis är fallet fortfarande så inom vissa kretsar, men inom akademien och den offentliga debatten hävdar jag att feminism och feminist snarare har en positiv klang.

Den sista kategorin i Svahns förteckning för kvinnliga invektiv är *odefinierbart nedsättande*. Där finner vi exempel som *böna*, *kärring*, *slödder* och *henom*. Alltså ord som börjat användas som invektiv, utan att dess innebörd är klarlagd. *Henom* torde vara det som idag är det genusneutrala pronomenet *hen*. I likhet med *feminist* kan en viss kontext innebära att det används pejorativt, men i det generella språkbruket används *hen* som pronomen för icke-binära människor, dvs människor som varken identifierar sig som man eller kvinna, eller för att slippa skriva ”han eller hon” i en löpande text.

På samma sätt som en kvinna måste finna en balans i sin sexuella tillgänglighet måste män vara uppmärksamma på sin manlighet. Enligt Svahns undersökningar är *omanlig* såväl som *överdrivet manlig* antiideal som kommer till ytan via skällsord (Svahn 1999:132). Alla ord som antyder homosexualitet, sexuell oförmåga eller avvikelse räknas som omanligt, tillsammans med ord som t.ex. *kärring*, *morsgris* och *pojkspoling*. Slutligen har vi även underkategorin *allmänt omanlig* där *mes* och *sillmjölke* hör till exemplen. Som motpol till detta är som redan nämnts *överdrivet manligt* en invektivkategori. Att vara allt för macho är enligt Svahn ett antiideal som framträder i nedsättande ord som t.ex. *mansgris* och *hallick*. Även underkategorierna *förförare*, *stridis* och *kroppsgyggare* sorteras under *överdrivet manligt* (Svahn 1999:140f).

Vidare finner vi *diverse* egenskaper, *odefinierbart nedsättande* och den självförklarande kategorin *könsorgan*. Underkategorierna i *diverse* egenskaper är *regelbrytaren* som t.ex. *rasist*, *bråkstake* och *slyngel*, samt *ovårdad*, *dum* och *överlägsen*. Med *överlägsen* menas *snobb*.

Under *odefinierbart nedsättande* listas bl.a. *gubbe*, *stofil* och *knöl*. Mest iögonfallande är antiidealet att vara gammal, vilket ju *gubbe* och *stofil* är klassiska exempel på (Svahn, 1999:147f).

Nackdelen med att utgå ifrån Svahns undersökning är att den börjar bli ålderstigen. Språk förändras ideligen och ord som hade en särskilt värdeladdning under slutet av 1990-talet kan mycket väl uppfattas annorlunda idag. Svahn har även utgått ifrån varje språkbrukares personliga uppfattning om invektiv och ideal. Materialet som återfinns i den här uppsatsen har gått igenom en redaktion för att passa en

specifik målgrupp för att roa läsaren. Oavsett om kraftuttrycken hör hemma i musikvärlden eller övriga samhället säger de mycket om vilka ideal som råder och är därför funktionella även för den här undersökningen.

1.3.2. Ordklassanalys och bildspråksdifferentiering

Pil Dahlerup hävdar att ordklassen verb har en aktiverande funktion i språk, medan de beskrivande adjektiven ger dess subjekt en mer passiv roll. Med aktiverande funktion menar Dahlerup att subjektet ifråga beskrivs som om han eller hon utför en syssla, vilket är en grundläggande manlig stereotyp (Dahlerup 2010:26-27). Jag vill dock problematisera Dahlerups ståndpunkt kring verb och påpeka att även verb kan ha passiviserande effekt. Lagerholm (2008) kompletterar resonemanget och påpekar skillnaderna i verbets *form*. Lagerholm menar att verb inte nödvändigtvis är aktiverande, utan varierar mellan *aktiv-verb* och *passiv-verb*. Notera skillnaden mellan *vi köpte huset* och *huset köptes* (Lagerholm 2008:110) Utöver sambandet mellan verb/adjektiv beskriver Dahlerup även en mer kvalitativ ordklassanalys. Hon menar att manliga författare i större utsträckning omskrivs med s.k. *deterministiska adverb* än vad deras kvinnliga kollegor gör. Detta, menar Dahlerup, är likställt med att hävda att kvinnligt författande är ett okontrollerbart naturväsen, medan manliga konstnärer föds med en uppenbar *talang* och visar en mer genomtänkt kreativitet (Dahlerup 2001:26-28).

Utöver möjligheten att konkret räkna antalet adjektiv och verb anser Dahlerup även att det råder olikheter i bruket av naturbeskrivningar och metaforer beroende på om subjektet är man eller kvinna. Utöver teorin kring aktivitet och passivitet hävdar hon även att det råder en överrepresentation av naturinspirerat bildspråk när kvinnliga författare recenseras. Medan män i större utsträckning beskrivs sakligt och konkret, kryddar kritikerna recensioner av kvinnliga subjekt med naturbilder. ”hennes poesi porlar som en långsamt rinnande bäck” osv. (Dahlerup 2010:28).

1.3.3. Connells maskulinitetsteori

Connells maskulinitetsteori utgår från att det alla män har gemensamt är en strävan efter makt och inflytande. Baserat på hur samhällets strukturer yttrar sig och genom att granska maktrelationer anser Connell att det finns tre maskulinitetsnivåer: *hegemonisk*, *understödjande* och slutligen *underordnad maskulinitet*. Utöver dessa finns det även en *marginaliserad maskulinitet*. Viktigast och mest uppenbar är den hegemoniska maskuliniteten. Erving Goffmans definierar den hegemoniska mannen: ”a young, married, white, urban, northern heterosexual, Protestant father of college education. Fully employed, of good complexion, weight and height and a recent record in sports.” (Goffman 1963:128) Connell själv påpekar dock att definitionen inte är statisk, utan varierar från tid till tid. Det gemensamma draget är att den hegemoniska mannen befinner sig högst i den rådande hierarkin (Connell 2008:116). Den här uppsatsen studerar om (och hur) språkbruk bidrar till denna stereotypa bild av manlighet.

När kritiker ger ett musikaliskt verk höga betyg bör således egenskaper som anses tillhöra det allmänna idealet komma till uttryck. Om det går att finna likartade språkliga tendenser i recensioner, publicerade i olika forum, borde idealet, den hegemoniska manligheten, tydliggöras och de eftersträvansvärda egenskaperna vaskas fram till ytan.

Enligt Connells teori är merparten av världens män delar av den understödjande maskuliniteten; de kan inte sägas vara den idealiska mannen då flertalet män lever i monogama förhållanden, jobbar med vanliga arbeten och således inte är elitidrottare, rockstjärnor eller filmskådespelare. Till skillnad från de underordnade männen kan dock de understödjande männen på olika sätt dra fördel av samhällets genusstrukturer. (Connell 2008:119)

Connell hävdar att det vanligaste sättet att förklara en man är att tillskriva honom kvinnliga egenskaper, eller att påpeka sådant som går stick i stäv med vad som för tillfället kan anses vara en idealbild. Att tillhöra arbetarklassen, vara asexuell, ha en för slank kropp, eller att vara gammal är alla exempel på vad som kan anses vara ”öppet mål” vid smädelse av en man. Åtminstone om vi förlitar oss på Goffmans

definition.

Connell påpekar att maskulinitetsnivåerna upprätthålls p.g.a. strävan efter makt/inflytande (Connell 2009:106-111). Skall en artist framstå som väldigt maskulin tjänar han på att andra musiker förklenas. På samma sätt som positiva tillmälen i recensioner avslöjar recensentens attityd gentemot manlighet, bör således invektiv avslöja vilka antiideal som finns i samhället och/eller musikvärlden.

Connell understryker att maskulinitetsnivåerna kan variera i viss grad och att en analys kräver djupare kunskaper än vad man får vid en snabb anblick. Det brittiska heavy metalbandet Judas Priests sångare Rob Halford är ett tydligt exempel. Han är förmögen, vit, man, kommer från västvärlden, uppenbart talangfull, framgångsrik och har påverkat hårdrocksscenen som få andra. (Det är exempelvis Halford som, nästan på egen hand, införde nitar och läder som klassiska hårdrocksattribut.) Rob Halford är dock uttalat homosexuell, vilket enligt Connell gör honom marginaliserad, då homosexualitet i allmänhet ses som omanligt (Connell 2008:117).

1.4. Metod

De teorier som står till grund för den här uppsatsen skapar möjlighet för djupgående genus- och språkvetenskaplig undersökning.

Genom att ställa antalet adjektiv och passivverb i relation till detta med aktivverb ser vi huruvida recensionens subjekt framställs som en aktiv utövare eller en mer passiv musiker. Jag har även analyserat varje recensions adverb och hur *deterministiska* eller *förbehållsamma* de är i sin framtoning. Ord som *något*, *ingalunda* och *väl* [inte] är exempel på adverb som är förbehållsamma i sina värdeladdningar. Dahlerup hävdar att det är betydligt vanligare att kvinnliga konstnärer omskrivs med försiktigare formuleringar, medan deras manliga motsvarigheter i allmänhet får mer deterministiska ord som till exempel *definitivt* och *tydligt* (Dahlerup 2010:26).

Tillsammans ger Dahlerups teorier och Svahns invektivkategorier med dess belysning av rådande ideal och antiideal oss de verktyg som hjälper oss att analysera de fyra vanligaste ordklasserna, verb, substantiv, adjektiv och adverb. De ger en helhetsbild som täcker såväl medvetet språkbruk som mer omedvetet.

I min analys fokuserar jag på vad som sägs om artisterna och deras musik. Recensentens eventuella utsvävningar i form av anekdoter eller förutfattade meningar är inte intressant för frågeställningarnas besvarande och behöver således inte redovisas här.

Ett genomgående problem är skillnaderna på när själva artisten beskrivs och när deras konstnärliga uttryck står som subjekt. Det är en väsentlig skillnad i att kalla en människa för tjusig och att kalla ett musikstycke för tjusigt. Det här är något som Dahlerup tar upp, och menar att författaren (Eller i det här fallet, artistens) kön ändå påverkar kritikerns val av adjektiv, även när det är det ickemänskliga konstverket som beskrivs (Dahlerup 2001: 26).

1.5. Material

Det skrivs stora mängder musikrecensioner inom den moderna svenska musikpressen. Det finns renodlade musiktidningar, exempelvis *Sweden Rock Magazine*, *Gaffa* och *Sonic*, men såväl kvällspressen som andra tidskrifter har större eller mindre sektioner med musikrecensioner och artistintervjuer. Musik är en stor del av många människors liv och en recension är snabbläst och kan vara avgörande för varje läsares medvetna förväntningar på det aktuella albumet.

En svårighet jag stöts på under arbetet har varit varje texts specifika egenskaper, dvs målgrupp och avsändare. Min uppsats hade blivit mer precis om materialet bara behandlat exempelvis hårdrocksinriktade tidningars recensioner om kvinnliga artister skrivna av manliga journalister. Efter noggrant övervägande valde jag dock att göra en generell analys, dvs musikrecensioner som sådana, och inte genrespecifika, eftersom de genusbundna språkdragen i stor utsträckning är likvärdiga, oavsett forum. Detta blir tydligare i analysdelen.

Moderna musiktidningar har i allmänhet ett flertal olika texttyper, avsändare och syften. Utöver det skrivna ordet återfinns det även mer eller mindre stora mängder illustrationer och fotografier, som givetvis också skulle vara intressant att analysera ur ett genusvetenskapligt perspektiv, men den här uppsatsens begränsade storlek tillåter inte en dylik undersökning.

Av de texttyper och genrer som återfinns i en musiktidning anser jag att recensioner är de mest intressanta, då det är författarens, snarare än artistens, erfarenheter, smak och värderingar som ligger till grund för innehållet och utformandet. En recension är ofta snabbläst, kortfattad och per definition värdeladdad. Då jag vill undersöka vilka invektiv och positiva omdömen som förekommer i dagens musikrecensioner har jag valt att enbart analysera texter om album som fått höga eller låga betyg av dess kritiker.

De huvudsakliga källorna i den här uppsatsen är renodlade musiktidningar, dvs diverse tidskrifter som specialiserat sig inom ämnet och som uteslutande skriver om musik i dess olika former.

Sweden Rock Magazine, (SRM) är en väletablerad tidning med gott anseende i rockkretsar. Tidningen utkommer 10 gånger per år och har en upplaga på ungefär 11 300. Som namnet antyder, skriver de endast om rockmusik och alla dess otaliga subgenrer.

Close-Up Magazine (CM) är, i likhet med SRM, en tidning helt och hållet specialiserad på rockmusik. CM grundades 1991, och utkommer 10 gånger per år.

Gaffa är en till skillnad från SRM och CM gratistidning som distribueras via bibliotek, kaféer, skivaffärer, klädbutiker och liknande. Till skillnad från SRM och CM är *Gaffa* betydligt bredare i sitt arbetsfält: allt från indie och hiphop, till punk och house behandlas. Tidningen utkommer 12 gånger per år. *Gaffa* låter även publicera samtliga nummer i sina helhet på www.gaffa.se

Studentmagasinet är uppsatsens enda tidning som inte är en renodlad musiktidning. I tidningen kan man även läsa om film, mode, karriärguide och så vidare. *Studentmagasinet* utkommer 5 gånger per år. Både *Gaffa* och *Studentmagasinet* är reklamfinansierade gratistidningar.

Nio exempel är hämtade ifrån *Gaffa*, vilket främst beror på att de har den största variationen i genrer. Många recensioner kommer in på sidospår och pratar om bandets historia och bandmedlemmar, mina exempel är de recensioner som antingen fått höga eller låga betyg, samtidigt som de är sakliga. SRM och CM skriver om olika typer av hårdrock och de har gett fem, respektive sex exempel var. Antalet kvinnliga artister inom hårdrockens alla genrer och subgenrer är extremt låg, så jag

har helt sonika tagit de recensioner jag funnit i de tidningarna jag letat i.

Studentmagasinet, som också har den minsta recensionssektionen av tidningarna, figurerar endast två gånger. Allt som allt är det totalt 22 exempel, med lika många kvinnliga som manliga artister.

Jag har alltså valt mina exempel utifrån betyg och saklighet men också hur tydligt recensenten skrivit ut artistens kön eller om artisten använder sitt egennamn. Det finns naturligtvis risk för att jag bortsett från exempel på kvinnor, helt enkelt för att jag inte vetat eller förstått att texterna handlat om kvinnliga musiker.

2. Resultat

I resultatdelen återges ett antal recensioner från olika svenska musiktidningar. Efter det inledande avsnittet om manliga artister följer en likartad del angående kvinnliga artister och deras musik. Varje albums betyg återfinns inom parentes. Recensionerna är i regel inte återgivna i sina helheter. Det är endast de för uppsatsens frågeställningar intressanta aspekterna som skrivits ut. Värt att anmärka är att många exempel från sektionen om kvinnliga artister är ett antal band som endast frontas av en kvinna. Band som uteslutande består av kvinnor är extremt sällsynt inom hårdrocksscenen, men jag anser likväl att de recensionerna fungerar väl som exempel för att besvara uppsatsens frågeställningar.

2.1. Manliga artister

Undersökningens första exempel är hämtat från *SRM* och behandlar det amerikanska punkbandet Venomous Concept. Albumet fick ett gott omdöme (9/10) och recensenten valde att motivera betyget med bl.a. följande formuleringar:

Ett gäng rutinerade herrar i formidabel form, levererar hardcorepunk av

vitalaste slag [...] Det är alltså en stjärnsättning där allas fäbles för explosiv grind och alerta rytmer resulterar i en remarkabel insats som piskar det mesta i genren [...] Plattan genomsyras av en sprudlande idérikedom och första spåret ”Drop Dead” knockar mig nästan, trots att det är en västanfläkt jämfört med den efterföljande, rasande grind-orgien ”Stupid” [...] (Grahn 2008:75)

Ålder och skröplighet är något som är vanliga epitet för manliga artister som inte faller kritiker i smaken. Här ser vi istället motsatsen. Trots att bandets medlemmar i och med inledande frasen ”ett gäng rutinerade herrar”, framställs som något äldre är recensenten Eva Grahn noga med att påpeka att det inte ligger dem till last. De är i *formidabel form*, deras musik är *vital* och det första spåret är starkt nog för att, åtminstone metaforiskt, *knocka* skribenten. Enligt Svahns invektivförteckning är dock *överdriven manlighet* ett antiideal. Likväl framställs bandets mer aggressiva egenskaper i det här sammanhanget som något positivt. Att vara *rasande* och att *knocka* eller att *piska* någon är, enligt Svahn, i allmänhet negativt, men i den här recensionen innebär det snarare motsatsen (Svahn 1999:139-140).

Till skillnad från vad Dahlerup hävdar i sin artikel använder Grahn naturinspirerade ord: *sprudlande* och *västanfläkt*.

Många genrer inom rockscenen är, eller kan åtminstone uppfattas som, väldigt aggressiva och våldsamma. Huruvida man gillar det höga tempot, det skråniga ljudet eller sångtekniken är som mycket annat, en fråga om smak. Leng Tch'es *Merasmus* fick 8/10 i SRM så recensenten gillade albumet, men språket skulle vid en snabb anblick kunna tyda på någonting annat:

Belgiska Leng Tch'e drämmer till med en skarpladdad omgång av vansinnesmangel som är väl genomarbetat men som ändå andas spontanitet och dryper av otyglat raseri [...] genomtänkt, smärtsamt brutal, rakbladsvass och sinnesutvidgande. (Löfquist 2007:65)

Margareta Svahn hävdar att överdriven manlighet nu för tiden inte är något att sträva efter. Att vara en *broiler* eller att vara *macho* är i själva verket invektiv avsedda att smäda väldigt maskulina män. Svahn resonerar att *stridisar* kan ses som ointelligenta, vilket givetvis inte är något positivt (Svahn 2003:140f)

Vid kritiken av Leng Tch'es album framställs liknande egenskaper som väldigt positivt. Att vara *galen*, *brutal* och *otyglat rasande* är exempel på attribut som i de flesta fall inte kan sägas vara särskilt positivt. Hade det inte varit för att Löfquist kompletterar sin recension med otvivelaktigt goda vitsord hade kanske tonen uppfattats annorlunda. Nu framställs musiken som *brutal* samtidigt som den även är *genomarbetad* och *genomtänkt*. Svahn skriver: ”Holmberg sammanfattar denna s.k. nya manlighet som en avsaknad av det traditionella sättet att vara, dvs. tuff och känslökall.” (Svahn 2003:140). Att vara *genomtänkt rasande* torde därför kunna uppfattas som en typ av hybrid mellan mer gammaldags manlighet med en modernare definition av manlighet. Återigen har musikbranschen hittills sett med blida ögon på manliga musikers ilska och ångest. Detta ideal återfinns även i Gaffa, där det svenska popbandet Speedmarket Avenues *Goodbye* recenserar:

[...] Men den lekfulla charmen, den lite svarta humorn och fyndigheten på *Way Better Now* från 2008 är borta. Kvar är ren ångest och smärta. Och ett vuxnare, mer enhetligt sound [...] På det hela taget är *Goodbye* antagligen Speedmarket Avenues bästa album [...] (Stacke 2012: 55)

Utöver att ångest framställs som mer positivt än lekfullhet och humor, verkar det, enligt Stackes ordval att döma, som om även ”vuxen” är någonting att föredra. Även om hon tillsynes verkar ha uppskattat de mer fyndiga dragen på bandets tidigare album, fick *Goodbye* 4 stjärnor av 6 möjliga och enligt Stacke Speedmarket Avenues bästa. Hon skriver att det är mer vuxet än föregångarna. Det blir därför lätt att tolka det som att mindre enhetligt sound kan bero på omognad och brist på erfarenhet, vilket då påverkar musiken i negativ utsträckning.

Nästa exempel handlar om den välkände artisten Nick Caves sidoprojekt

Grindermans album *Grinderman 2*. Albumet fick inte toppbetyg, men hamnade likväl i det övre segmentet.

[...]Men bästa låten är en [sic!] underbart skitiga och stökiga som med sitt upprepande och stampande klockar in på under tre minuter. [...]
(Skeppstedt 2010:35)

Ett av de antiideal som återfinns i Svahns invektivförteckning handlar om hygien, eller snarare brist på hygien. Att ta väl hand om sitt yttre och vara väl-vårdad är det eftersträvansvärda (Svahn 1999:146). Skeppstedt visar dock här ett exempel på att musik gärna kan vara både skitig och stökig. Att adverbet ”underbart” dessutom refererar till dessa adjektiv accentuerar dessutom intrycket att det i sammanhanget är någonting positivt.

Uppsatsens enda exempel på en rasifierad artist är hämtad från Studentmagasinet. Artisten i fråga är Danko Jones och hans album *Rock and roll is black and blue* fick ett mycket gott omdöme

Efter ett par svagare album – som jag kan ha varit för frikostig med betygen till – är Danko Jones äntligen tillbaka i den skivform som matchar hans liveshow, där nya fenomenala trummisen Atom Willard (Rocket from the crypt) får det att tända lite extra. Sjätte skivan är den bästa sedan *We Sweat Blood* men överraskar inte formatmässigt – Danko spelar hård, kåt, konsekvent och fokuserad gitarrock, bäst exemplifierad i låten *I Don't Care*. (Rydström 2012:42)

Svahn hävdar att de flesta konventionella invektiv som förklenar en man kan härledas till sexualitet. Impotens, och/eller brist på sexuell lust är således egenskaper som hånats genom tiderna. Recensentens ordval när han beskriver Danko Jones musik som *kåt* är på många sätt intressant. För det första säger

den inte så mycket om hur musiken låter och för det andra skall läsaren ta för givet att *kåt* är ett positivt tillmål för en rockmusiker. Oavsett om det är musiken eller texten som är ”kåt” är det likväl med positiva ordalag Danko Jones framställs, vilket gör att sexlust hos män är något som skall ses som positivt och manligt, vilket även Svahn problematiserar. Att vara asexuell är märkligt, samtidigt som ett alltför okänslosamt sexliv inte heller är någonting positivt (Svahn 1999:142). ”Konsekvent” och ”fokuserad” är också ord som kan tolkas på olika sätt, men att vara fokuserad innebär förmodligen att man är smart, och intelligens premieras högt för en man enligt Svahn (Svahn 1999:146-147).

I den här recensionen ser vi ett exempel på en marginaliserad manlighet: de är charmiga, spelar bra musik och skulle kunna ses som en typ av ideal, dock verkar de aningen äldre, så de är likväl inte högst upp i hierarkin, för att använda Connells termer. Detta till trots ger CM:s Jerry Prütz ändå Rose Tattoos *Blood Brothers* 8 av 10 i betyg.

[...]Visst kan låtar som 'Lubricated' och 'Sweet Meat' låta smått gubbsjuka, men det svänger gott och denna samling farbröder har en sådan glimt i ögat att inte ens den mest inbitne FI-anhängare kan ha något emot dem och deras hårda boogierock. Gubbrock regerar mer än vad ni ungtuppar tror. (Prütz 2007:68).

Svahn hävdar att manlig sexualitet i allmänhet är något positivt, men att den inte heller skall vara överdimensionerad. Adjektivet *gubbsjuk* är pejorativt och ett tydligt exempel på hur manlig sexualitet kan framställas som något negativt (Svahn 1999:140). Det uppseendeväckande med Prütz recension är dels litotesen i *smått gubbsjuka* men också valet att ursäkta bandets sexistiska jargong med att skriva att ”de gör det med glimten i ögat” och tillägger att även feminister bör kunna ha överseende med deras texter. Prütz avslutar dessutom med att verbalt köra över yngre musiklyssnare genom att krasst förklara att ”gubbrock” visst är bra. Ungtuppar har

helt enkelt inte förstått det, så återigen ser vi hur ungdom (och förmodad) oerfarenhet framställs som någonting mindre bra. Svahn räknar den till synes neutrala formen av *feminist* som negativ, mer eller mindre synonymt med *manshatare* (Svahn 1999:124) vilket inte framställs som någonting särskilt smickrande. Huruvida detta fortfarande gäller i det breda planet kan diskuteras, men i det här sammanhanget anser jag att hennes bedömning är rimlig.

Medan *farbröderna* i Rose Tattoo ursäktades för sin ålder ser vi hur gratistidningen Gaffa framställer Moby på ett helt annat sätt. Albumet *Destroyed* fick det absoluta bottenbetyget av Josefin Bagge:

Många låtar känns som gamla skisser som det aldrig blev något av. Det tuffar på lite sådär svårt och pretentiöst, och spåren flyter långsamt ihop till en moddig smet av mähä och ålderdomlighet [...] Svår medelålders-kris. (Bagge 2011:36)

Precis som Goffman skriver angående den hegemoniska bilden av manlighet: ”ung, stadsboende” o.s.v. är det tydligt att Gaffas Josefin Bagge använder åldrande som språkligt tillhygge när hon beskriver Mobys musik (Goffman 1962:128). Bagge skriver bokstavligen att musiken är ”en moddig smet av mähä och ålderdomlighet” - som om den allmänna opinionen är att hög ålder är någonting negativt. Ordet pretentiöst är också ett intressant ordval. I allmänhet har det betydelsen att någon, ofta inom konsten, är överambitiös och orealistisk i sina anspråk. Kanske rentav *snobbig*, en företeelse Svahn inkluderar i sin förteckning (Svahn 1999:147). Utöver detta kvarstår även det faktum att Bagge använder sig av en enklare, och rentav ganska abstrakt, form av bildspråk. ”En moddig smet av mähä.”

Att vara till åren i populärmusikvärlden kan alltså leda till hån och nedlåtande kommentarer. Gaffas recension av rockbandet Arctic Monkeys *Suck It and See* visar att inte heller ungdom nödvändigtvis är ett ideal:

Glöm allt du brukade associera med Arctic Monkeys, glöm de fyra

taniga pojkspolingarna från Sheffield bakom modluggarna och de högt spända gitarrerna. [...] (Bagge 2011:34)

Precis som Grahn gjorde i recensionen av Venomous Concept ovan, radar Bagge upp ett antal antiideal för att sedan påpeka att de tillhör det förgångna. Svahn kategoriserar in pojkspoling under rubriken ”omanligt” (Svahn 1999:136) och därtill hör rimligtvis även tanig, då en slank kropp ses som ett kvinnligt ideal, vilket i sin tur, enligt Svahn, gör det omanligt (Svahn 1999:136).

Även Bagges kommentar om de högt spända gitarrerna kan ses som ett sätt att förklara andra artister. Mavis Baytons skriver att många artister, såväl manliga som kvinnliga, spelar sin gitarr på ett sätt som varken är praktiskt eller bekvämt. Bayton hävdar att gitarren stigmatiserats som en fallossymbol och därför spelas i höjd med könsorganet. När gitarren spelas högre upp, ser det ”mindre maskulint ut” (Bayton 1997:43).

Låt oss gå vidare med svenska Clawfinger Den här recensionen av *Hate yourself with style* publicerades i Sweden Rock Magazine och var ett poäng från botten.

En gång tönt alltid tönt? Det är lika pinsamt att höra bandet idag som när de slog igenom. (Sörling 2005:50)

Ordet *tönt* är mångfacetterat, men i allmänhet används det alltid i en pejorativ kontext: Svahn kategoriserar *tönt* som en manlig form av dumhet (Svahn 1999:147). Recensionen var här återgiven i sin helhet, vilket visar hur strängt kritikern anser att Clawfingers musik är mindre värd. Oavsett om han lägger in barnslighet eller brist på intelligens i begreppet *tönt* är det ett ord som kraftigt förklenar bandet och att en mer intelligent musik efterfrågas. Dessvärre får vi ingen förklaring till varför han anser bandets musik vara dum. Således är det tydligt att ointelligenta människor uppfattas som sämre musiker.

På samma sätt som Clawfinger fick en grovhuggen och nedlåtande recension, skrev samma Sörling även en kritisk och pejorativ recension angående Witchcrafts

Firewood, men istället för att bara vara nedlåtande mot bandet, riktar han även kritik mot de presumptiva lyssnarna:

Vämjelig hippiemusik som blandar svenskt dansbandskomp med den fulaste sextiotalspopen och den mest pårökta hårdrocken från sjuttioalet.
Knarkmusik för idioter. (Sörling 2005:70)

För att vara en såpass kortfattad recension är Mikael Sörlings kritik av Witchcrafts album full av förolämpningar av olika betydelser. Den gamla myten om ”Sex, droger och rock 'n' roll verkar vara i gungning, vilket stämmer väl överens med Svahns konklusion om att män inte heller skall bryta mot regler eller vara märkbart ovårdade (Svahn 1999:145f). Att beskylla någon för att vara *pårökt* är ett sätt att ifrågasätta någons omdöme, vilket torde resultera i en del tveksamma beslut under skapandeprocessen.

Eftersom CM är en renodlad hårdrockstidning är *dansbandskomp* ett negativt tillmäle. Framst anspelar det på hög ålder, då den stereotypa lyssnaren är pensionär.

Det är intressant att Sörling anser musiken vara så dålig att de som lyssnar på den är ointelligenta, eller om möjligt okunniga, som ju är grundbetydelsen av idiot.

Nästa exempel handlar om det svenska rockbandet Takida. Deras *The Burning Heart* recenserades i Gaffa och blev kraftigt kritiserat med hårda ordalag. På samma sätt som Witchcrafts lyssnare omskrevs i SRM väljer avsändaren dessutom att uttala sig om vilken typ av personer han tror skulle gilla albumet:

Likt [IKEA:s bokhylla] Billy är Takida för människor som inte ställer högre krav än att radion producerar ljud och att bokhyllan har plats för deras Kalle Anka pockets. [...] Takida vill på the Burning Heart sticka ut och nyansera sig med ett bombastiskt sound där man försöker komma närmare klubbarna och längre från korvkiosken. Men gitarrerna harklar ur sig träiga riff och när väl syntslingorna träder fram då smakar det bara gammalt tuggummi och mellanstadiedisco. Robert Pettersson utnyttjar

också en sångteknik där han på ansträngd engelska försöker låta så menlös som möjligt. Ibland varierar han sig genom att slänga in en dos skitnödighet eller Downs syndrom i rösten och det är då man på riktigt börjar fundera över hur många år man behöver sitta inne för överlagt mord i Sverige (Lindahl 2011:35).

På ett sätt som nästan verkar medvetet, slår Gaffas Chris Lindahl an de flesta strängar som Goffman exemplifierar som typiskt hegemoniskt (Goffman 1962:128). Recensionen är full av invektiv och ett målande bildspråk som tydligt visar vilka retoriska grepp kritikern använder för att förklara medlemmarna i Takida. Korvkiosken är för många en symbol för den typiska svenska hålan, så när Lindahl förklarar att bandet vill fjärma sig från den, är det ett sätt att påpeka att bandet kommer från en mindre landsort. Som vi sett exempel på tidigare framställs även Takida som väldigt lättsmält och barnsligt, om det påminner om *mellanstadiedisco*, går associationerna hos den musikintresserade till enkel, kommersiell pop som man i dagens läge inte har någon förståelse för att man någonsin gillat. Ordet *menlös* skulle antagligen rubriceras under avsnittet ”osjälvständig” i Svahns förteckning av skymf-ord. Att som man anklagas för att vara osjälvständig är enligt Svahn det samma som att inte vara lösgjord från sin mor, eller att låta den kvinnliga parten i förhållandet bestämma (Svahn 2003:137).

Ett annat intressant påhopp (om inte mordhotet räknas givetvis) är även den sista beskrivningen, då Lindahl jämför Petterssons sånginsatser med hur han antar att en person med Downs syndrom låter när hen sjunger. Detta är både en typ av bildspråk som en språkhandling som marginaliserar personer med Downs syndrom. Detta ser jag däremot inte som ett direkt genusbetingat invektiv, utan skulle förmodligen kunna fungera som smädelse av både kvinnor och män, vilket kan förklara avsaknaden av liknande funktionsvariationer i Svahns invektivförteckning.

2.2. Kvinnliga artister

Den första recensionen av ett band med en kvinnlig frontperson är belgiska

Serpentcult, vars album *Trident nor fire* fick 7/10 i betyg av CM:s Marcus Grönblad. Den visar hur mansdominerad skribenten anser att genren är och att han dessutom värdesätter hur några bryter mot genusnormen:

Kvinnor kan! Det är väldigt roligt att höra fler kvinnliga vokalisterna i doomband som inte går i den mer kommersiella och skönsjungande gothriktningen. [---] Sångerskan Michelle sköter sig utmärkt rakt igenom, extra trevligt då man inte hör kvinnlig sång i den här musikstilen speciellt ofta. (Grönblad: 2007:79)

Genom att skriva ”kvinnor kan!” visar Grönblad direkt att kvinnliga doomrockare inte är något vanligt, och att det dessutom finns tvivel kring huruvida de är kapabla att sjunga i ett band vars syfte mer handlar om ett estetiskt uttryck än att tjäna pengar, vilket kan säga mer om läsarna än om honom. Inom hårdrocksvärlden är *kommersiell* något av ett skällsord, så det torde vara menat i positiv mening.

Vokalisterna får *med beröm godkänt* för sina sånginsatser, utan att några andra attribut tas upp. Annat är det då svenska Arch Enemy recenseras i Gaffa. Arch Enemy är ett band som är välkänt inom den globala death metalscenen. Dels för att de rönt (relativt) försäljningsmässiga framgångar, dels för att de ersatte sin manlige originalvokalist med en kvinnlig dito. Death metal, med sin karaktär-istiska sångteknik, (sk. growl) är extremt mansdominerad. Trots att albumet som sådant fick förhållandevis dålig kritik, omskrivs likväl vokalisterna med positiva ordalag:

Arch Enemys största tillgång är utan konkurrens den omtalade frontfiguren [Angela] Gossow som, liksom Otep Shamaya, inte bara är ett snyggt fodral utan också en riktigt bra sångerska. (Nordgren 2011:34)

Genom att påpeka att hon är omtalad, bibehålls differentieringen av hennes artisteri, ungefär på samma sätt som i fallet med Serpentcult, då recensenten utbrister ”kvinnor kan!” För att förstå den fulla innebörden av den här korta recensionen

måste man ha i åtanke att genren som Arch Enemy figurerar i är kraftigt mansdominerad. Det blir således rimligt att anta att Angela Gossow blir omtalad just för att hon är en kvinna som sysselsätter sig med en uppgift som annars är ”typiskt manlig”.

Det som gör den här recensionen anmärkningsvärd, är kritikerns icke subtila sätt att bokstavligen objektifiera sångaren genom att kalla henne (och ytterligare en metalsångare) *ett snyggt fodral*. Utöver detta lägger Nordgren emfas på att Angela Gossow är kvinna genom att använda den icke könsneutrala benämningen *sångerskan*. Talbot skriver att liknande könssuffix bidrar till att marginalisera kvinnor och att förstärka intrycket om att det råder en differens mellan kvinnor och män, även om de är verksamma inom samma yrke (Talbot 2010:21).

Angela Gossow recenserades alltså inte bara för sin roll som vokalist i ett framgångsrikt death metalband, utan blev till på köpet objektifierad genom att kallas ”ett snyggt” fodral. På liknande manér inleder SRM:s kritiker Martin Lindholm en medellång, förhållandevis positiv recension genom att presentera vokalisten utifrån hennes utseende.

Italienska The Lovecrave frontas av ingen mindre än Francesca Chiara –
En späd liten dam med skön röst, schyst hylla och mycket attityd [...]
(Lindholm 2006:58)

Kritikern berättar för läsaren att hon [Chiara] inte bara är kvinna, men även att hon är *liten* och *späd*. Han tillägger dessutom att hon även har *en schyst hylla*, vilket med största sannolikhet anspelar på Chiaras bröststorlek. Samtliga av dessa epitet är enligt Svahn typiska (utseendemässiga) kvinnoideal (Svahn 1999:127-128).

Utöver de objektifierande egenskaperna som tillskrivs vokalisten behandlas även hennes personlighet, då hon påstås ha *mycket attityd* vilket är intressant då det går stick i stäv mot de kvinnliga normer Svahn redovisar under kategorin *arg och pådrivande*, där ett flertal kvinnligt betingade invektiv anspelar på intriganta och ”grälsjuka” kvinnor (Svahn 1999:122-123). Här framställs dock hennes tuffa

personlighet som någonting positivt och går alltså emot de sociala konventionerna.

Den tredje och sista kvinnliga hårdrockaren i den här uppsatsen är Benedictums vokalist Veronica Freeman. Thompsons recension av amerikanska bandets album *Season of tragedy* är ganska lång och till större delen saklig och, för en musikyssnare, relevant. Bandet som helhet får god kritik, men kritikern anser likväl att vokalistens sångförmåga bör understrykas. När han gör det använder han det genusneutrala ordet *metalsångare* vilket i praktiken innebär att han inte bara jämför henne med andra kvinnliga sångare, utan även likställer henne med metalvärldens manliga vokalister.

[...] Och sist men inte minst, tvärtom det som ingen kan undgå att registrera först av allt: Rösten. Självklart är det ingen imagemässig nackdel för Benedictum att Veronica Freeman är kurvig som en racerbana, men hade hon så varit byggd som Marilyn Manson skulle hon fortfarande vara en av världens bästa metalsångare just nu. [...] (Thompson 2008:63)

Däremot nämner Thompson, något anekdotiskt, att nämnda vokalist är ”kurvig som en racerbana” och syftar uppenbart på hennes kroppsfigur. Han skriver dock inte att hennes utseende på något sätt är en fördel utan att det är hennes uppenbara sångtalang är det som gör skillnad. Det är intressant att Thompson, i förbifarten, på ett sätt förklenar Marilyn Manson, genom att exemplifiera honom som väldigt lite kurvig och därmed bidrar med att upprätthålla uppfattningen om att inte heller män skall vara allt för smala/otränade (Svahn 1999:138).

Det är svårt att inte låta sig förföras av Tristianias tjugiga gothrock och de flerfaldiga rösterna [...] (Reichberg 2007:56)

Här ser vi ett exempel på hur ett band inte explicit omskrivs annorlunda, men det går likväl att utläsa vissa skillnader. Reichberg använder exempelvis ordet *förföras*, vilket kan leda till att man som läsare kan tolka det som om sångerskan använder

musiken i romantiska syften, snarare än konstnärliga. Även adjektivet *tjusig* kan tolkas vara genusbundet.

Dahlerup hävdar att kvinnliga författare i större utsträckning beskrivs med naturmetaforer än män, vilket Gaffas Andreas Fällman visar ett exempel på i sin recension av Linnea Olssons album *Ah!*:

Jag smälter lika snabbt som en förpackning citronsorbet på en sanddyna i Sahara när första minuten av *The Ocean* passerat mina trumhinnor. Inuti mitt skallben exploderar otaliga neuroner i ett mäktigt fyrverkeri. Okontrollerat växer ett dumt flin på mitt ansikte då min hjärna marineras i endorfiner. [...] (Fällman, 2012:37)

Även om Fällman omskriver sig själv som en ”smältande citronsorbet på en sanddyna i Sahara” kan dylika bildspråk mycket väl bero på att artisten i fråga råkar vara kvinna, åtminstone är det var Dahlerup hävdar (Dahlerup, 2010: 28). Det talas även om trumhinnor, skallben och en hjärna som marineras i endorfiner.

Om vi analyserar Gaffas recension av Beth Jeans Houghton & The Hooves of Destiny ser vi hur kritikers ordval och stil mycket väl kan sägas vara direkt beroende av att det är en kvinnlig artist:

[...] Det finns nämligen inget i sångerskan Beth Jeans Houghtons värld som är lagom. Och det är inte bara de färgstarka kläderna och iögonfallande perukerna jag talar om. [...] Men *Yours Truly*, *Cellophane Nose* rymmer en fängslande melodik och en avväpnande charm som är svår att motstå. Som det inte vore nog med det besitter unga Beth Jeans Houghton en röst som inte är av denna värld. Det gör detta till en av årets viktiga [sic!] debuter. (Stacke 2012:36)

I likhet med recensionen nedan, ser vi även en skillnad i stil. Beth besitter en röst *som inte är av denna värld*, vilket ger ett mindre deterministiskt intryck. Att besitta

kan tolkas som att man äger, och har skaffat den på något annat sätt än via talang (Dahlerup 2010:26).

Det icke genusneutrala ordet *sångerska* används, och en del av artistens klädsel uppmärksammas. Hon har *iögonfallande peruker* och *färgstarka kläder*. Maria Stacke tillför även att artisten i fråga är ung, vilket i sammanhanget kan betyda flera saker: hon är ett lämpligt subjekt för sexuell åtrå, att hennes musikaliska skapande ännu inte är fullt utvecklat, eller att vi ska bli än mer imponerade av hennes album, just eftersom det är en artist med liten erfarenhet som lyckats få 5 stjärnor av 6 möjliga i gratistidningen Gaffa. Andra tongångar kring ungdomliga musiker ser vi när svenska Robyn recenseras i Gaffa:

Trots trendsättande frisyrier och framgångar fanns det ett ängsligt drag i Robyns musik. Hennes tre första album lät som för stora kläder ser ut. [...] Det är också hennes totala närvaro som möjliggör den här på pappret omöjliga röran av fjortispop, knullelectro, kusliga folkvisor och Diplo-producerad plastreggae.[...] (Franzén 2010:37)

Redan i den första meningen reduceras den svenska artisten Robyn till något av en stilikon. Att skapa en trend p.g.a. sitt utseende är något som enligt kritikern borde stärka Robyns förtroende som musiker. Istället anser Franzén att hennes musik tidigare låtit *ängslig*. Franzén använder sig även av bildspråk då han skriver att hennes tre första album ”låter som för stora kläder ser ut”.

På samma sätt som Reichbergs ordval i recensionen av Tristianias album har en sexuell innebörd, ser vi även hur Franzén i förbifarten, om än explicit, sexualiserar Robyn och hennes musik genom att skriva om låtsasgenren *knullelectro*. Utöver detta förklenar han återigen unga människors musiksmak genom det negativt klingande uttrycket *fjortispop* och *diplo-producerad plastreggae*. *Fjortis* används enligt Svahn som invektiv över ”dumma” kvinnor och ”Diplo” [Eller sannolikt Duplo] är en känd leksakstillverkare vars målgrupp är 1-3-åriga barn. (Svahn 1999:128)

Även svenska Melissa Horns ålder och personliga mognad blir föremål för något

nedvärderande kommentarer. Att hon inte längre är ung framställs som någonting positivt. De tidigare albumen verkade ogenomtänkt, men efter lite personlig mognad uppfattas hon enligt Rydström som betydligt mer kompetent som musiker:

Från att ha varit den ensamma unga tjejen som sjunger ut sin hjärtas smärta från köksbordet har Melissa Horn breddat sig och verkligen växt som artist. Debuten *Långa Nätter* var påträngande, nästan obekvämt när- gången, uppföljaren *Säg ingenting till mig* lite öppnare och först med *Innan jag kände dig* faller allt på plats. Arrangemangen ramar in Horns kontrollerat skälvande röst perfekt, och man kan nästan skönja ett [sic!] strimma av ljus i texterna (Rydström 2011:41).

Pil Dahlerup hävdar att stilen hos en recensent blir betydligt mindre deterministisk när det är en kvinna som recenseras och att även bildspråket blir mer målande (Dahlerup 2010:28). Begreppet deterministisk i det här sammanhanget innebär att musiken mer eller mindre bara kommer av sig själv och att artisten själv knappt får någon beröm för sitt skapande. Vid en granskning av Studentmagasinets korta recension ser man att liknande drag gäller även för Melissa Horn: ”Hon sjunger ut sitt hjärtas smärta vid köksbordet”, och ”man kan nästan skönja en strimma ljus i texterna”, precis som om de vore ett eget väsen, snarare än en produkt av Melissa Horns kreativitet. Även en del ordval kan ses som typiskt genusbundna. På samma sätt som en kvinna får titeln *fru* eller *fröken* beskrivs hon som den ensamma, unga tjejen vid köksbordet. (Talbot 2010:15) Detta kan naturligtvis förklaras genom att titta närmare på Melissa Horns texter, där olycklig kärlek och ensamhet är ett vanligt tema.

Uppsatsens sista exempel handlar om Sarah Jezebel Deva. *The Corruption of Mercy* blev inte totalsågat i Sweden Rock Magazine, men befinner sig i den nedre halvan av betygsskalan och recensionens inledning är heller inte särskilt positiv:

Vissa artister verkar gjorda för att blomma ut bakom någon annans

kreativitet. När de går sin egen väg tappar de magin och stjärnglansen och blir närmast förutbestämt en del av den grå massan [...] (Bergström 2011:82)

Tidigare har vi sett exempel på hur kvinnliga artister beskrivs med naturmetaforer, och den här recensionen är ytterligare en sådan. Förvisso använder den aktuella kritikern den könsneutrala ordet ”artist” men likväl beskrivs Sarah Jezebel Deva som en blomma med avsaknad av egen relevant kreativitet. I enlighet med att Dahlerup anser att kvinnliga författare ofta beskrivs med ”ett naturligt bildspråk” och icke deterministiska termer ser vi här hur Sarahs sångtalang omskrivs som något magiskt, vilket förvisso kan tolkas som något väldigt positivt, men skulle även kunna vara ett sätt att ringakta artistens verkliga kreativitet (Dahlerup 2010:28).

3. Diskussion

Det produceras dagligen stora mängder texter kring musik och artister, så det är givetvis svårt att uttala sig generellt om de tendenser vi sett exempel på i den här uppsatsens material. Likväl har en del språkliga drag varit genomgående, trots ett relativt stort antal skribenter som jobbar oberoende av varandra.

Kvinnliga artister, och ibland även deras musik, blir ofta beskrivna med ”typiskt” feminina (förklenande) adjektiv. De kan vara *små*, *ängsliga* eller *tjusiga*. Samtidigt beskrivs kvinnorna i större utsträckning i utseendefrågor. De kanske mest uppseendeväckande beskrivningarna i den här uppsatsen är *Att vara kurvig som en racerbana*” och att *ha en schyst hylla*.

Det jag personligen finner mest intressant, är det faktum att samhälleliga antiideal vid ett flertal tillfällen kommit till uttryck som någonting positivt. Tillmälen som Margareta Svahn skulle kategorisera under som *överdriven manlighet* framstår i det undersökta materialet som något av ett ideal, åtminstone inom hårdrocksvärlden. Medan brutalitet inte ses som någonting positivt i resten av

samhället, råder alltså en egen typ av manlighetshegemoni inom hårdrocken, där lyssnarna agerar understödjande och där aggressivitet framstår som någonting att eftersträva. Förvisso är det bandens musik som ska framstå som brutal och våldsam, snarare än musikerna själva. Oavsett har vi bara sett hur manliga artisters musik framställs som våldsam. Trots att såväl Angela Gossow i Arch Enemy som Veronica Freeman i Benedictum är aktiva inom de mer svårlyssnade metalscenerna har det i stället fokuserats på deras utseenden.

Vi har även sett exempel på att *kvinnor med attityd* framställs som någonting positivt. Detta går i polaritet gentemot den norm som Svahn hävdar att gäller i samhället, där kvinnor riskerar att tillskrivas invektiv som *arbigga*, *bitch* eller *satmara* om de inte förhåller sig ”passiva eller väna” (Svahn 1999:123).

Rockmusik i synnerhet vandrar även in i samhällets antiideal vad gäller hygien och renlighet.. Att spela *skitig* och *opolerad* rock är enligt vissa kritiker stundtals fantastiskt. Även detta berör musiken, och inte artisterna själva.

I den här uppsatsens sammanhang är den understödjande maskuliniteten starkast representerad av upphovsmakarna bakom de recensioner som på något sätt bidrar till att befästa manlighetshierarkin. I de exempel som förekommer i den här uppsatsen har det inte förekommit några spekulationer kring sexualitet, etnicitet, klass eller andra sociala aspekter som Connell väger in i sin maskulinitetsanalys. Det har heller inte förekommit några uttalade värderingar kring artisternas ursprung, dock är tidningarnas urval starkt dominerade av västerländska män och jargongen från banden kan stundtals vara väldigt sexistisk, vilket sällan problematiseras. Fallet Takida, där Downs syndrom används pejorativt för att vara nedlåtande mot en artists sånginsatser är kanske det mest iögonfallande exemplet i den här uppsatsen. Detta är dock ingenting som verkar vara vanligt förekommande.

Såväl SRM som CM visade exempel på hur kvinnliga hårdrockare inte bara skall vara duktiga på vad de gör, utan att de dessutom med fördel kan vara fysiskt tilltalande. Deras musikaliska insatser behandlas dock sakligt och rakt på sak, till skillnad från t.ex. Linnea Olsson vars musik framställdes med detaljerade bilder av en citronsorbet som smälter i öknen.

Att undersöka adverbens värdeladdning i form av mer eller mindre deterministis-

ka visade sig vara fruktlöst. Jag identifierade inga olikheter i recensenternas sätt att uttrycka sig för manliga eller kvinnliga subjekt.

4. Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen är att se hur genus reproduceras i svenska musikrecensioner och vilka ideal som råder inom musikjournalistiken.

- Hur omskrivs kvinnliga och manliga artister i svensk musikpress?

Jag har identifierat skillnader i bildspråket som mycket väl kan bero på genus-skillnader. Kvinnliga artister verkar i större utsträckning få sin musik beskriven med naturinspirerade termer och kvinnor verkar dessutom i större utsträckning bli bedömda för sitt utseende än vad män blir.

- Hur kan sociala genusnormer påverka språket i svenska musikrecensioner?

Det är snarare de svenska musikjournalisternas språkhandlingar som påverkas av recensionens subjekt, snarare än språket i sig. Jag har inte sett några tydliga skillnader i passiv- eller aktivverb, frekvensen av adjektiv eller mer eller mindre deterministiska adverb.

- Vilka genusbundna ideal/antiideal återfinns i svenska musikrecensioner och hur förhåller de sig gentemot samhället i övrigt?

Mest iögonfallande är hårdrocksvärldens avvikande ideal, där ilska framställs som någonting positivt hos en kvinna och våldsamhet bland män premieras när det i övriga samhället ses ned på.

Ålder påpekas förhållandevis ofta. Ungdomlighet verkar i allmänhet framstå som någonting negativt, då det sägs påverka det musikaliska arbetet negativt. Att vara äldre är inte per definition dåligt, utan kan ursäktas om verket i fråga tilltalar kritikern.

Trots att en skiva är för öronen har vi likväl sett lovord över de kvinnliga

artisternas utseenden och kroppar, medan män i större utsträckning omtalas angående sin personlighet.

En intressant aspekt som blivit framträdande i undersökningen är hur många samhälleliga antiideal som framställs som positiva när det gäller musiken. Även om hårdrockssamfundet är väldigt förlåtande vad gäller musiker med tvivelaktig karaktär. (Bästa exemplet är norska Varg Vikernes som fortfarande, efter mord, planerade terroråd och kyrkbränder, säljer skivor.) Ser vi inte att artisterna framställs som några antiideal. Det är spännande att negativt klingande ord som *brutal* eller *skitig* sätts in i positiva sammanhang, men i grund är det abstrakta beskrivningar som vittnar om olika smakpreferenser.

5. Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Bayton, Mavis 1997. "Women and the electric guitar". I: Whiteley, Sheila (red.), *Sexing the Groove*, New York: Routledge

Dahlerup, Pil. 2010 "Omedvetna attityder hos en recensent". I: Arping, Asa & Nordenstam, Anna (red.): *Genusvetenskapliga litteraturanalyser* (2 uppl.), Lund, Studentlitteratur

Connell, RW 2008, *Maskuliniteter*, Göteborg, Bokförlaget Daidalos AB.

Connell, Raewyn 2009. *Om genus*, Göteborg, Bokförlaget Daidalos AB.

Edlund, Ann-Catrine; Erson, Eva; Milles, Karin, 2007. *Språk och kön*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Forslid, Torbjörn, 2006. *Varför män? - Om manlighet i litteraturen*, Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Lagerholm, Per 2008. *Stilistik*, Lund: Studentlitteratur

Goffman, Erving, 1963. *Stigma*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall

Leonard, Marion, 2007. *Gender in the music industry – Rock, discourse and Girl Power*, Burlington: Ashgate 22

Murphy, Peter F, 2004: *Feminism & masculinities*, New York: Oxford University Press

Raphael, Amy, 1995. *Never Mind The Bollocks – Women Rewrite Rock*, London: Virago Press

Svahn, Margareta, 1999. *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen – Skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*, Stockholm, Carlssons Bokförlag.

Talbot, Mary, 2010. *Language and Gender* (2 uppl), Malden: Polity Press

Tryckta källor

Almström, 2010. Avenged Sevenfold, *Sweden Rock Magazine*, 2010/77:86

Bagge, Josefin 2011. Arctic Monkeys, *Gaffa* 2011/6:34

Bagge, Josefin 2011. Moby, *Gaffa*, 2011/6:36

Bergström, David 2011, Sarah Jezebel Deva, *Sweden Rock Magazine*, 2011/84:82

Franzén, Fredrik 2010, Robyn, *Gaffa*, 2010/06:37
Fällman, Andreas 2012. Linnéa Olsson, *Gaffa*, 2012/2:37
Lindahl, Chris 2011. Takida, *Gaffa*, 2011/8:35
Lindholm, Martin 2006. The Lovecrave, *Sweden Rock Magazine*, 2006/40:58
Löfquists, Daniel 2007. Leng Tch'e, *Close-Up Magazine*, 2007/90:65
Grahn, Eva 2008. Venomous Concept, *Sweden Rock Magazine*, 2008/51:75
Grönblad, Marcus 2007. Serpentcult, *Close-Up Magazine*, 2007/93:79
Nordgren, Isac 2011. Arch Enemy, *Gaffa*, 2011/6:34
Prütz, Jerry 2007, 2007. Rose Tattoo, *Close-Up Magazine*, 2007/90:68
Reichberg, Daniel 2007, Tristiana, *Sweden Rock Magazine*, 2007/41:56
Rydström, Mats 2012. Danko Jones, *Studentmagasinet*, 2012/4:42
Rydström, Mats 2012. Melissa Horn, *Studentmagasinet*, 2011/4:41
Skeppstedt, Mathias 2010, Grinderman, *Gaffa*, 2010/10:35
Stacke, Maria 2012. Speedmarket Avenue, *Gaffa*, 2012/12:55
Stacke, Maria 2012. Beth Jeans Houghton & The Hooves Of Destiny, *Gaffa*,
2012/2:36
Sörling, Mikael 2005. Witchcraft, *Close-Up Magazine*, 2005/75:70
Sörling, Mikael 2005, Clawfinger, *Close-Up Magazine*, 2005/78:5
Thompson, Erik 2008, Benedictum, *Sweden Rock Magazine*, 2008/47:63